

УДК 342.733

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.1.22>

ОСВІТНІЙ ОМБУДСМЕН В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ОСВІТУ В УКРАЇНІ

Мочульська М.Є.,*кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри конституційного права юридичного факультету**Львівського національного університету імені Івана Франка*

ORCID: 0009-0004-7946-0276

Мочульська М.Є. Освітній омбудсмен в системі захисту конституційного права на освіту в Україні.

В статті досліджено місце та роль інституту освітнього омбудсмена в системі захисту конституційного права на освіту, зокрема, охарактеризовано порядок призначення освітнього омбудсмена, проаналізовано встановлені вимоги до кандидата на посаду освітнього омбудсмена та висловлено позиції щодо їх уточнення. Особливу увагу приділено завданням та повноваженням освітнього омбудсмена та дослідженню практики їх реалізації. Визначено, що попри наявність права представляти інтереси особи в суді, судова практика стосовно цього питання є неоднозначною. На основі аналізу судових рішень виявлено практику залучення освітнього омбудсмена до судового розгляду окремих справ щодо порушення прав людини. Проаналізовано діяльність освітнього омбудсменів у сфері захисту права на освіту, а також інформаційно-просвітницьку діяльність та діяльність щодо удосконалення правового регулювання відносин у сфері забезпечення, реалізації та захисту конституційного права на освіту.

Встановлено, що попри нещодавнє запровадження цього інституту, практика його діяльності свідчить про ефективність діяльності та взаємодії з учасниками освітнього процесу, органами влади та іншими стейкхолдерами. Підкреслено, що способи захисту освітнім омбудсменом права на освіту є обмеженими, але при цьому залишаються характерними для цього інституту. На основі аналізу порядку звернення до освітнього омбудсмена, порядку та практики розгляду цих звернень, аргументовано висновок про наявність зрозумілої та доступної процедури звернення, а також затребуваності цього інституту серед учасників освітнього процесу.

Обґрунтовано доцільність закріплення обов'язковості залучення освітнього омбудсмена (особисто, або шляхом надання письмової позиції) в ході удосконалення правового регулювання забезпечення, реалізації та захисту права на освіту в Україні.

Особливу увагу приділено незалежності освітнього омбудсмена як важливої гарантії його діяльності.

Виокремлено шляхи подальшого розвитку інституту освітнього омбудсмена в Україні в контексті удосконалення правового регулювання, посилення співпраці з органами влади та міжнародними партнерами.

Ключові слова: права людини, право на освіту, захист прав людини, конституційні гарантії, освітній омбудсмен, судовий захист, судова влада, правосуддя, реалізація Конституції України.

Mochulska M.Ye. Educational ombudsman in the system of protection of the constitutional right to education in Ukraine.

The article examines the place and role of the educational ombudsman institution in the system of protection of the constitutional right to education, in particular, the procedure for appointing an educational ombudsman is characterized, the established requirements for a candidate for the position of educational ombudsman are analyzed, and positions are expressed on their clarification. Special attention is paid to the tasks and powers of the educational ombudsman and the study of the practice of their implementation. It is determined that despite the right to represent the interests of a person in court, judicial practice on this issue is ambiguous. Based on the analysis of court decisions, the practice of involving the educational ombudsman in the judicial consideration of individual cases of human rights violations is revealed. The activity of the educational ombudsman in the field of protection of the right to education, as well as information and educational activities and activities to improve the legal regulation of relations in the field of ensuring, implementing and protecting the constitutional right to education, is analyzed.

It is established that despite the recent introduction of this institution, the practice of its activities indicates the effectiveness of its activities and interaction with participants in the educational process,

authorities and other stakeholders. It is emphasized that the methods of protecting the right to education by the educational ombudsman are limited, but at the same time remain characteristic of this institution. Based on the analysis of the procedure for applying to the educational ombudsman, the procedure and practice of considering these applications, the conclusion is argued about the presence of a clear and accessible application procedure, as well as the demand for this institution among participants in the educational process.

The expediency of establishing the mandatory involvement of the educational ombudsman (in person or by providing a written position) in the course of improving the legal regulation of ensuring, implementing and protecting the right to education in Ukraine is substantiated.

Special attention is paid to the independence of the educational ombudsman as an important guarantee of his activities.

The ways of further development of the educational ombudsman institute in Ukraine in the context of improving legal regulation, strengthening cooperation with authorities and international partners are highlighted.

Key words: human rights, right to education, protection of human rights, constitutional guarantees, educational ombudsman, judicial protection, judiciary, justice, implementation of the Constitution of Ukraine.

Постановка проблеми. Конституційний механізм захисту права на освіту набуває особливої значущості в умовах війни в Україні, а також в контексті виконання Україною зобов'язань в ході європейської інтеграції. Безпекові, економічні, соціальні та інші виклики, перед якими стоять учасники освітнього процесу, можуть суттєво вплинути на стан забезпечення та реалізації права на освіту здобувачами, а також прав закладів освіти. Саме тому важливим є належне функціонування системи захисту прав людини, в тому числі права на освіту. Одним з елементів конституційного механізму захисту права на освіту є діяльність інституту освітнього омбудсмена, який створений з метою підсилення механізмів та створення нових можливостей для захисту освітніх прав.

Мета дослідження. Для комплексної характеристики системи захисту конституційного права на освіту в Україні необхідно здійснити дослідження конституційно-правового статусу та практики функціонування інституту освітнього омбудсмена та запропонувати шляхи удосконалення його статусу та діяльності.

Стан опрацювання проблематики. Окремі питання правового статусу та діяльності освітнього омбудсмена досліджували Л. Рябовол, С. Дяченко, О. Яворська, Т. Репеде, О. Науменко та інші науковці. Разом з тим, існує необхідність комплексного дослідження місця та ролі освітнього омбудсмена в системі захисту конституційного права на освіту в Україні.

Виклад основного матеріалу. Реалізація положень Конституції України щодо права на освіту потребує запровадження правових та інституційних гарантій та механізмів. Саме тому для захисту права на освіту в Україні було запроваджено інституту освітнього омбудсмена. Правовий статус освітнього омбудсмена визначається статтею 73 Закону України «Про освіту» [1] та Положенням про освітнього омбудсмена, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання освітнього омбудсмена» від 6 червня 2018 р. № 491 (далі – Положення) [2]. Освітній омбудсмен є посадовою особою, на яку Кабінетом Міністрів України покладається виконання завдань щодо захисту прав у сфері освіти [1]. Це визначення підкреслює важливий характер цієї посади та особливе місце освітнього омбудсмена в системі правозахисту освітніх прав.

Здійснюючи характеристику правового статусу освітнього омбудсмена, варто підкреслити важливість та доцільність темпоральних меж його діяльності – освітній омбудсмен призначається на посаду Кабінетом Міністрів України строком на п'ять років без права повторного призначення [2]. Саме це дозволяє забезпечити стабільність і послідовність у його роботі, при цьому забезпечуючи оновлення підходів та запобігання надмірній концентрації впливу в руках однієї особи. На нашу думку, п'ятирічний термін є достатнім для реалізації стратегічних ініціатив та напрацювання необхідних змін у сфері захисту освітніх прав.

Призначення освітнього омбудсмена здійснюється за поданням Міністра освіти і науки України, однак у своїй діяльності він є незалежним, що є важливою гарантією виконання ним своїх повноважень. Роль Міністерства освіти та науки України в ході призначення освітнього омбудсмена забезпечує його професійну відповідність специфіці покладених завдань та функцій [2].

Встановлені в законодавстві вимоги до кандидата на позицію освітнього омбудсмена є виправданими з огляду на необхідність розуміння особою освітньої системи України задля ефективного виконання своїх повноважень, тому вимога щодо наявності не менше п'яти років досвіду роботи у сфері освіти або науки є цілком доцільною. Разом з тим, погоджуємося з позицією Л.Т. Рябовол щодо вимоги вищої освіти: «Водночас вимогу щодо наявності вищої освіти, на наш погляд, доцільно

деталізувати і вказати на наявність вищої педагогічної та/або вищої юридичної освіти. Ідеальним видається поєднання педагогічної та юридичної освіти, що дало б змогу призначеній на цю посаду особі вільно орієнтуватися у педагогічних та правових основах провадження освітньої діяльності та реалізації освітнього процесу, а також розуміти різні аспекти його організації у закладах освіти і науки. вимогу щодо наявності вищої освіти, на наш погляд, доцільно деталізувати і вказати на наявність вищої педагогічної та/або вищої юридичної освіти» [3, с. 524].

Особливе значення для функціонування інституту освітнього омбудсмена має гарантія його незалежності, яка забезпечується, в тому числі, заборонаю здійснювати певні види діяльності. Так, освітній омбудсмен не має права суміщати свою посаду з будь-якою посадою в органі державної влади або органі місцевого самоврядування, із статусом народного депутата України, депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласної, районної, міської, районної у місті, сільської, селищної ради, з підприємницькою діяльністю, обіймати будь-яку іншу оплачувану посаду, виконувати будь-яку іншу оплачувану роботу або отримувати іншу заробітну плату (за винятком провадження викладацької, наукової чи творчої діяльності та отримання винагороди за неї), а також входити до складу керівного органу чи наглядової ради юридичної особи, що має на меті одержання прибутку. Також, освітній омбудсмен не може брати участі у будь-якій політичній діяльності [2].

Така заборона покликана запобігти конфлікту інтересів, забезпечити політичну нейтральність освітнього омбудсмена та гарантувати його незалежність.

Комплексне дослідження інституту освітнього омбудсмена неможливе без характеристики його основних завдань, які закріплені в пункті 8 Положення. Сприяння реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення права людини на здобуття якісної та доступної освіти свідчить про те, що освітній омбудсмен сприяє її реалізації, виступаючи захисником прав окремих осіб. Здійснюючи заходи щодо додержання законодавства про освіту, освітній омбудсмен проводить моніторинг дотримання норм законодавства всіма учасниками освітніх відносин, в тому числі закладами освіти та органами влади. Освітній омбудсмен вживає заходів для забезпечення належних умов для рівного доступу до здобуття освіти, адже принципи рівності прав та доступності освіти є конституційними гарантіями права на освіту.

Сприяння впровадженню інклюзивної форми навчання набуває все більшої актуальності в Україні - інклюзивна освіта є пріоритетним напрямом удосконалення системи освіти в Україні, і омбудсмен покликаний забезпечити, щоб ті учасники освітнього процесу, які мають особливі освітні потреби мали можливість навчатися в середовищі, яке є доступним та комфортним для них. Сприяння виконанню Україною міжнародних зобов'язань щодо додержання в Україні прав людини на освіту підкреслює міжнародний вимір діяльності омбудсмена та його роль в імplementації міжнародних стандартів права на освіту в Україні.

Співпраця та взаємодія з Міністерством освіти і науки України та іншими центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, закладами освіти всіх рівнів незалежно від форми власності та підпорядкування, органами управління освітою, правоохоронними органами, міжнародними організаціями, неурядовими громадськими організаціями з питань, що належать до компетенції освітнього омбудсмена визначає омбудсмена як координатора у системі захисту освітніх прав, що взаємодіє з широким колом стейкхолдерів задля ефективного виконання своїх завдань [2].

Для виконання покладених завдань освітній омбудсмен наділений широким колом повноважень, передбачених Законом України «Про освіту» та Положенням. Серед них ключовим є право розглядати подані учасниками освітнього процесу звернення, перевіряти викладені у них факти.

Інші повноваження освітнього омбудсмена спрямовані на забезпечення реального механізму реалізації цього базового повноваження: право отримувати від закладів освіти та органів управління освітою інформацію, необхідну для виконання своїх функцій, у тому числі інформацію з обмеженим доступом, право вимагати від посадових і службових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності сприяння проведенню перевірок фактів, викладених у зверненнях учасників освітнього процесу, право залучати до розгляду звернень радників та консультантів освітнього омбудсмена, представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, а також експертів, учених та фахівців, у тому числі на договірній основі, право аналізу дотримання законодавства стосовно учасників освітнього процесу, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування), право за результатами розгляду звернень та/або проведених перевірок надавати рекомендації керівникам та/або засновникам закладів освіти, органам управління освітою, державним органам, органам місцевого самоврядування, вимагати від них припинення порушення та/або відновлення порушених прав чи законних інтересів учасників

освітнього процесу, спрямовувати до них подання про проведення службових розслідувань, повідомляти правоохоронні органи щодо виявлених фактів порушення законодавства [1].

Про важливість виконання наведених повноважень свідчить статистика. Так, освітній омбудсмен у 2024 році надав 4108 консультацій та рекомендацій учасникам освітнього процесу, громадянам та громадським організаціям (з них письмових відповідей на офіційні звернення – 1823, консультацій телефоном – 1850, консультацій у месенджерах на офіційних каналах освітнього омбудсмена – 435) [4].

Особливого значення набуває право освітнього омбудсмена безперешкодно відвідувати органи державної влади, органи місцевого самоврядування, заклади освіти всіх рівнів, не заважаючи освітньому процесу, а також брати участь у засіданнях державних органів, органів місцевого самоврядування з питань, що належать до його компетенції [2].

Окремої уваги варта інформаційно-просвітницька діяльність освітнього омбудсмена, яка полягає в його участі в комунікаційних заходах, взаємодія з медіа, учасниками освітнього процесу, іншими стейкхолдерами, поширення інформації в соціальних мережах, адже саме вона сприяє підвищенню рівня обізнаності щодо змісту права на освіту та способів його захисту.

Важливим для захисту права на освіту є право освітнього омбудсмена представляти інтереси особи у суді, адже судовий захист прав людини залишається ключовим способом захисту права на освіту. Як відзначають дослідники Дяченко С.В. та Яворська О.М., «освітній омбудсмен відіграє важливу роль у розгляді цивільних справ у сфері освіти, зокрема він може виступати як позивач, відповідач і третя особа, якщо суд дійде висновку, що є така необхідність» [5, с. 74]. Попри це, основною формою участі освітнього омбудсмена залишається надання консультаційної підтримки та роз'яснень особам, які звертаються за захистом своїх прав.

Зважаючи на важливість цього повноваження освітнього омбудсмена, проаналізуємо окремі судові справи за його участю.

Згідно матеріалів справи № 229/272/23, розглянутої Дружківським міським судом Донецької області працівниця Бахмутського індустріального фахового коледжу ДонНТУ звернулася до Служби освітнього омбудсмена щодо невиплати заробітної плати в умовах воєнного стану та евакуації закладу. Освітній омбудсмен листом № 22/2478-03 від 09.09.2022 підтвердив, що контроль за виконанням наказів про функціонування закладу освіти належить до повноважень Міністерства освіти і науки України, та направив запит до міністерства для врегулювання питання. Хоча справа була вирішена без безпосередньої участі омбудсмена в судових засіданнях, його позиція слугувала додатковим аргументом для позивачки. Суд частково задовольнив позов, стягнувши заборгованість по заробітній платі за період з 10.05.2022 по 31.10.2022 [6].

У справі № 766/8422/20, розглянутій Херсонським районним судом у вересні 2020 року суд використав роз'яснення освітнього омбудсмена. Викладач Херсонського фахового спортивного коледжу, яка працювала за сумісництвом, звернулася до освітнього омбудсмена щодо відмови у виплаті заробітної плати під час карантину COVID-19. На онлайн-звернення №20-0433 омбудсмен роз'яснив, що «під час карантину працівники закладів освіти, в т. ч. ті, котрі працюють за сумісництвом, продовжують виконувати свою роботу дистанційно і, відповідно, отримувати за неї зарплату». Це роз'яснення було використано судом при розгляді справи, що завершилася частковим задоволенням позову про стягнення заборгованості по заробітній платі за період з квітня по червень 2020 року [7].

Освітній омбудсмен може брати участь у судовому процесу як третя особа, хоча судова практика в таких справах є різною. У справі № 562/3381/19, розглянутій Здолбунівським районним судом Рівненської області в березні 2020 року, позивач просив залучити Службу освітнього омбудсмена як третю особу, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору на стороні позивача. Проте суд відмовив у задоволенні цього клопотання, зазначивши, що рішення в цій справі жодним чином не впливатиме на права й обов'язки Служби освітнього омбудсмена, а отже відсутні підстави для залучення їх як третіх осіб [8].

Аналогічна ситуація склалася у справі № 635/11281/23 про оскарження звільнення бібліотекаря Русько-Тишківського ліцею Циркунівської сільської ради Харківського району, розглянутій у 2025 році. Служба освітнього омбудсмена була зазначена як третя особа, однак представник Служби надав письмові пояснення про те, що «не можуть бути залучені як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору на сторині позивача у зв'язку із відсутністю відповідних повноважень» [9].

Водночас у справі № 761/13951/22, розглянутій Верховним Судом у грудні 2024 року, Освітній омбудсмен України був формально залучений як третя особа у справі про оскарження звільнення директорки школи № 292 у Києві, яка не змогла своєчасно повернутися з АР Крим через повномасштабне вторгнення. [10].

Окремо варто згадати про справу № 682/2856/24, розглянуту Славутським міськрайонним судом Хмельницької області в листопаді 2025 року. Вчителька фізики Берездівського ліцею з 50-річним педагогічним стажем оскаржувала незаконне зменшення педагогічного навантаження з 18 до 10 годин без її згоди. Позивачка отримала від Служби освітнього омбудсмена відповідь від 18.10.2024, в якій роз'яснювалося: «якщо працівник прийнятий з повним педагогічним навантаженням, керівник не може зменшити його без письмової згоди працівника». Це роз'яснення було використане судом в ході прийняття рішення – судовий розгляд завершився повним задоволенням позову та скасуванням незаконного наказу директора ліцею [11].

Проаналізувавши судову практику, можемо зробити висновок про те, що освітній омбудсмен в Україні відіграє насамперед консультативно-роз'яснювальну роль, сприяючи таким чином учасникам освітнього процесу у захисті їхнього права на освіту. Незважаючи на законодавчо закріплене право представляти інтереси особи в суді, освітній омбудсмен не є активним у реалізації цього права, позаяк роз'яснення та правові позиції омбудсмена використовуються позивачами як додаткові аргументи при захисті своїх прав у суді.

Зважаючи на те, що однією з основних форм діяльності освітнього омбудсмена в Україні є розгляд звернень, важливою є наявність доступної та зрозумілої системи їх подання та згодом розгляду. Як слушно підкреслює Т.С. Репеде, «роль омбудсмена має вирішальне значення у просуванні належного врядування та підтримці верховенства права», що обумовлює необхідність створення максимально доступного та зрозумілого механізму звернення, позбавленого зайвих бюрократичних перешкод [12 с. 11].

Порядок та умови звернення до освітнього омбудсмена регламентуються постановою Кабінету Міністрів України від 6 червня 2018 р. № 491 (далі – Порядок) [2]. Видається, що порядок звернення до освітнього омбудсмена є доступним та зрозумілим, що виявляється в наступному: можливість подачі скарги освітньому омбудсмену в письмовій (електронній) формі; відсутність вимоги застосування електронного цифрового підпису під час надсилання скарги в електронній формі; закріплення широкого кола осіб, які можуть звернутися до освітнього омбудсмена.

Погоджуємося з думкою О.П. Науменко про те, що «розробниками було здійснено спробу створити гнучку, позбавлену зайвого формалізму, з передбаченою можливістю зворотного зв'язку з заявником, процедуру звернення» [13, с. 194].

Про доступність та ефективність розгляду освітнім омбудсменом звернень свідчать статистичні дані за 2024 рік щодо його діяльності. Так, у 2024 році Служба освітнього омбудсмена отримала 1712 звернень та запитів на доступ до публічної інформації (звернень від учасників освітнього процесу надійшло 1571, від громадських організацій, адвокатів, органів влади – 116, запитів на публічну інформацію – 25) [4]. У межах розгляду звернень було надано 360 рекомендацій закладам освіти та 152 рекомендації органам управління освітою, спрямовано 406 звернень до органів державної влади, надіслано 21 повідомлення до правоохоронних органів щодо виявлених фактів порушень. Наведені показники демонструють різноманітність інструментів захисту права на освіту, які використовує освітній омбудсмен. Водночас звернемо увагу на те, що кількість звернень до правоохоронних органів є відносно невеликою, а саме близько 1,2% від загальної кількості розглянутих звернень, що свідчить про те, що більшість порушень не є ні адміністративними, ні кримінальними правопорушеннями [4].

Проаналізувавши тематику звернень до освітнього омбудсмена у 2024 році, робимо висновок про її релевантність сучасному стану освітньої системи в Україні та проблемам реалізації конституційного права на освіту. Так, 299 звернень стосувалися дій у випадку надзвичайного стану або воєнних дій; 159 звернень щодо утворення, реорганізації, ліквідації та перепрофілювання закладу освіти; 146 звернень щодо булінгу; 104 звернення щодо умов праці працівників закладів освіти; 100 звернень щодо питання оплати праці; 81 звернення щодо атестації педагогічних працівників; 71 звернення щодо вільного вибору виду і форми здобуття освіти; 68 звернень щодо мобінгу та конфліктів між учасниками освітнього процесу [4].

Освітній омбудсмен в межах покладених повноважень також сприяє удосконаленню правого регулювання забезпечення, реалізації та захисту конституційного права на освіту в Україні, зокрема, у 2024 році він підготував та надав пропозиції до 25 нормативно-правових актів у сфері освіти [4].

Висновки. Дослідивши місце освітнього омбудсмена в системі захисту конституційного права на освіту в Україні, можемо ствердити, що попри нещодавнє запровадження цього інституту, практика його діяльності свідчить про ефективність діяльності та взаємодії з учасниками освітнього процесу. Попри те, що способи захисту освітнім омбудсменом права на освіту є обмеженими, але при цьому залишаються характерними для цього інституту. Зважаючи на значну кількість звернень до освітнього омбудсмена, приходимо до висновку про наявність зрозумілої та доступної процедури звернення, а також затребуваність цього інституту серед учасників освітнього процесу.

Досліджуючи правовий статус освітнього омбудсмена та практику його діяльності, робимо висновок про доцільність закріплення обов'язковості його залучення (особистого, або шляхом надання письмової позиції) в ході удосконалення правового регулювання права на освіту в Україні.

Розуміючи важливість незалежності освітнього омбудсмена як гарантії його діяльності, підкреслимо необхідність закріплення та реалізації заходів щодо її забезпечення.

Видається, що інститут освітнього омбудсмена в Україні потребує подальшого розвитку в контексті удосконалення правового регулювання, посилення співпраці з органами влади та міжнародними партнерами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. «Про освіту»: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. «Про деякі питання освітнього омбудсмена»: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2018 р. № 491. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2018-p>.
3. Рябовол Л.Т. Правовий статус освітнього омбудсмена. С. 518–533. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/58/1064/2323-1?inline=1> (дата звернення: 01.12.2025 р.).
4. Офіційний вебсайт освітнього омбудсмена. URL: <https://eo.gov.ua>.
5. Дяченко С.В., Яворська О.М. Освітній омбудсмен у цивільному судочинстві. *Юридичний науковий журнал*. 2021. № 1. С. 72–74. URL: http://lsej.org.ua/1_2021/17.pdf.
6. Рішення Дружківського міського суду Донецької області від 11.12.2023 р. у справі № 229/272/23 (провадження № 2/229/445/2023). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115632506>.
7. Рішення Херсонського міського суду Херсонської області від 07.09.2020 р. у справі № 766/8422/20 (провадження № 2/766/7987/20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91393828>.
8. Ухвала Здолбунівського районного суду Рівненської області від 12.03.2020 р. у справі № 562/3381/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88147730>.
9. Рішення Харківського районного суду Харківської області від 07.08.2025 р. у справі № 635/11281/23 (провадження № 2/635/1005/2025). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129579016>.
10. Постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 09.12.2024 р. у справі № 761/13951/22 (провадження № 61-12932сво23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123851139>.
11. Рішення Славутського міськрайонного суду Хмельницької області від 03.11.2025 р. у справі № 682/2856/24 (провадження № 2/682/108/2025). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131649165>.
12. Репеде Т.С. Загрози інституту освітнього омбудсмена у сфері захисту прав людини в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 3. С. 10–15. URL: http://apnl.dnu.in.ua/3_2023/2.pdf.
13. Науменко О.П. Щодо правового статусу освітнього омбудсмена. Правовий моніторинг і правова експертиза: теоретичні засади. *Альманах Права*. 2019. Вип. 10. С. 190–197.

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.12.2025
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026
Дата публікації: 2.02.2026